
МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ

DOI: 10.31617/3.2025(138)06

УДК 339.5:338.432

СТЕПАНЕНКО Сергій,

д. е. н., доцент,
доцент кафедри економічної
кібернетики та управління економічною
безпекою
Харківського національного університету
радіоелектроніки
пр. Науки, 14, м. Харків, 61166, Україна
sergii.stepanenko@nure.ua

STEPANENKO Sergii,

Doctor of Sciences (Economics),
Associate Professor, Associate Professor
at the Department of Economic Cybernetics
and Economic Security Management
Kharkiv National University of Radio
Electronics
14, Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine
ORCID: 0000-0002-6132-328X

ЛАРИНА Тетяна,

д. е. н., професор,
професор кафедри економіки та бізнесу
Державного біотехнологічного
університету
вул. Алчевських, 44, м. Харків, 61002, Україна
tf-2010@ukr.net

LARINA Tetiana,

Doctor of Sciences (Economics), Professor,
Professor at the Department of Economics
and Business
State Biotechnological University
44, Alchevskikh St., Kharkiv, 61002, Ukraine
ORCID: 0000-0003-3149-8430

НЕПРАН Андрій,

к. е. н., доцент,
доцент кафедри економіки
і підприємництва
Харківського національного автомобільно-
дорожнього університету
вул. Ярослава Мудрого, 25, м. Харків,
61002, Україна
nepran@gmail.com

NEPRAN Andrii,

PhD (Economics), Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Economics and Entrepreneurship
Kharkiv National Automobile and Highway
University
25, Yaroslav Mudryi St., Kharkiv, 61002,
Ukraine
ORCID: 0000-0002-8329-7123

ЦІНОВІ ТРЕНДИ У СВІТОВІЙ ТОРГІВЛІ АГРОПРОДУКЦІЄЮ

Здійснено оцінку впливу цінового фактора на динаміку зовнішньої торгівлі агропродукцією України. Висунуто гіпотезу, що ціновий фактор протидіє нарощуванню фізичного експорту аграрної продукції, наслідком чого є уповільнення зростання доходів від зовнішньої торгівлі агропродукцією. Доведено, що одним із ключових наслідків погіршення умов торгівлі стало зниження купівельної

PRICE TRENDS IN WORLD AGRICULTURAL TRADE

The impact of the price factor on the dynamics of foreign trade in the agricultural products of Ukraine is evaluated. The hypothesis is put forward that the price factor counteracts the increase in physical exports of agricultural products, resulting in a slowdown in the growth of revenues from foreign trade in agricultural products. It is proved that one of the key consequences of the deterioration

Copyright © Автор(и). Це стаття відкритого доступу, яка розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

спроможності експортованої продукції, що спричинило значні фінансові втрати товаровиробників. Зокрема, протягом останніх років спостерігається стійка тенденція до зниження світових цін на основні види української агропродукції, що є одним із визначальних факторів погіршення торговельних умов. Кількісна оцінка впливу змін у структурі та динаміці торгівлі на доходи аграрного сектору засвідчила, що у 2023 р. загальні втрати від несприятливих умов торгівлі становили 4.4 млрд дол. США, лише за експортом зернових культур втрати сягнули 2.9 млрд дол. США. На основі факторного аналізу встановлено, що навіть нарощування фізичних обсягів експорту не змогло компенсувати втрати торговельного доходу, зумовлені зниженням цін. Більше того, результати дослідження торговельного балансу сільськогосподарської продукції свідчать, що зростання експорту супроводжується ще більш стрімким збільшенням обсягів імпорту, що призводить до погіршення загальної динаміки зовнішньоторговельного сальдо галузі. Результати дослідження ставлять під сумнів ефективність державної стратегії, орієнтованої на нарощування фізичних обсягів експорту як основного механізму розвитку аграрного сектору. Такий підхід не враховує необхідності підвищення доданої вартості продукції та диверсифікації ринків збуту, що є критично важливим в умовах посилення глобальної конкуренції. Натомість стратегія розвитку галузі має передбачати стимулювання виробництва високотехнологічної продукції, розширення переробної промисловості та формування ефективних механізмів захисту національного виробника на зовнішніх ринках. Отже, проведене дослідження підтверджує необхідність переосмислення підходів до формування зовнішньоекономічної політики України у сфері аграрного експорту, що має базуватися не лише на кількісному збільшенні постачання, а й на якісних змінах у структурі виробництва та торгівлі.

Ключові слова: аграрний сектор, експорт, імпорт, умови торгівлі, сальдо торговельного балансу, зернові й олійні культури.

JEL Classification: F47, O18, O19, R58.

Вступ

Однією з проблем розвитку аграрного сектору економіки України є розширення експортного потенціалу галузі. Стратегічною ціллю, визначеною Національною економічною стратегією на період до 2030 р., є збільшення обсягів експорту аграрної продукції до 40 млрд дол. США. Проте зростання фізичного обсягу експорту сільськогосподарської продукції не забезпечує відповідного збільшення надходжень. Більше того, за багатьма видами сільськогосподарської продукції Україна має від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі, особливо за продукцією тваринництва. Попри спроби державних органів влади змінити цю тенденцію, ситуація залишається незадовільною. Серед причин може бути ціновий

of trade conditions was the decline in the purchasing power of exported products, which caused significant financial losses for producers. In particular, in recent years, there has been a steady downward trend in world prices for the main types of Ukrainian agricultural products, which is one of the determining factors in the deterioration of trade conditions. The quantitative assessment of the impact of changes in the structure and dynamics of trade on agricultural sector revenues showed that in 2023 the total losses from unfavourable terms of trade amounted to USD 4.4 billion, including USD 2.9 billion in grain exports alone. Based on the factor analysis, it was found that even the increase in physical export volumes could not compensate for the losses of trade income caused by the decline in prices. Moreover, the results of the study of the trade balance of agricultural products show that export growth is accompanied by an even more rapid increase in imports, which leads to a deterioration in the overall dynamics of the industry's foreign trade balance. The study results call into question the effectiveness of the state strategy focused on increasing physical exports as the main mechanism for developing the agricultural sector. This approach does not take into account the need to increase the added value of products and diversify markets, which is critical in the face of increasing global competition. Instead, the sector's development strategy should include stimulating the production of high-tech products, expansion of the processing industry, and the formation of effective mechanisms to protect domestic producers in foreign markets. Thus, the study confirms the need to rethink approaches to the formation of Ukraine's foreign economic policy in the field of agricultural exports, which should be based not only on a quantitative increase in supply but also on qualitative changes in the structure of production and trade.

Keywords: agricultural sector, exports, imports, terms of trade, trade balance, grains and oilseeds.

фактор, який суттєво впливає на торговельні доходи від експорту й імпорту. Зміна цін може суттєво вплинути на доходи від зовнішньої торгівлі, а з огляду на високу залежність українського експорту від декількох видів продукції – може бути вирішальним фактором виникнення торговельного дефіциту за продукцією сільського господарства. Актуальність цієї проблеми зростає у зв'язку з масштабними інвестиціями в аграрний сектор економіки України та збільшенням від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі товарами, яке у 2023 р. становило 29.1 млрд дол. США. Відтак, оцінка впливу цінового чинника на динаміку зовнішньоекономічної діяльності аграрного сектору набуває особливої важливості.

Основою наукових поглядів, які спрямовані на стійке економічне зростання країни, є положення про пріоритетний розвиток експорту сільськогосподарської продукції (Федулова, 2024; Наконечна, 2019; Гуменюк, 2023; Дяченко та ін., 2022). Ця точка зору, без урахування міжгалузевих зв'язків у зовнішній торгівлі, є дуже небезпечною та помилковою, несе значні ризики для розвитку національної економіки. На наш погляд, це твердження стало економічною догмою, без подолання якої неможливий дійсний аналіз стратегії економічного розвитку. Дуже небезпечною вона є й у суто практичному вимірі.

Проблемам зовнішньоекономічної діяльності аграрного сектору економіки України присвячені праці багатьох економістів, зокрема Духницького та Пугачова (2024), Могильного (2024), Тімченко (2023), Наконечної (2019), Лисак та Андреєвої (2017), Вдовенко та ін. (2023), Гуменюка (2023), Дяченка та ін. (2022), Скопенко (2023) та ін. Так, у праці Духницького та Пугачова (2024) здійснено оцінку ефективності експорту з України сільськогосподарської продукції (груп 1–24 УКТЗЕД). Як зауважили автори, основними товарними групами в експорті продовольства до Азії є зернові (1701 млн дол. США), рослинні олії та тваринні жири (1338 млн дол. США), олійні культури (221 млн дол. США).

Досліджуючи зовнішню торгівлю аграрного експорту за 2000–2020 рр., Могильний (2024) зазначав: "У структурі експорту аграрної продукції (групи 1–24 УКТЗЕД) на продукти підгрупи "Рослинного походження" припадає від 50.7% до 53.6%", при цьому спостерігається значне відставання від експорту сировини за групою "Готові харчові продукти".

За останні роки ситуація суттєво не змінилася. За дослідженнями Тімченко (2023), у 2022 р. на продукцію рослинного походження припадало 9.23 млрд дол. США, або ж 38.9 % загального експорту продукції АПК. Водночас експорт продукції тваринництва був значно меншим, і у 2023 р. він становив лише 0.7 млрд дол. США. Як зауважив Таршин (2023), за п'ять років (2017–2022 рр.) 19 країн світу збільшили свій ВВП в аграрному секторі в 1.5 раза, а Гвінея та Ангола – вдвічі. Україна ж отримала лише 15% зростання. Проблемам нарощування експорту продукції тваринництва присвячено працю Тулуш та ін. (2022).

У процесі дослідження динаміки зовнішньої торгівлі продукцією АПК багато економістів зазначали негативний вплив цінового фактора на динаміку зовнішньої торгівлі. Незбалансованість зовнішньої торгівлі проявляється у невідповідності показників експортної та імпоротної квот оптимальним рівням, наявності негативного сальдо зовнішньої торгівлі, сировинній орієнтації експорту та високотехнологічній орієнтації імпорту товарів (Миценко та ін., 2021). Аналізуючи динаміку зовнішньої торгівлі продукцією АПК, Федулова (2024) визначає, що загалом для України коефіцієнт покриття імпорту експортом у 2022 р. становив 0.8, тобто обсяги експорту – менші за імпорт, що є негативною тенденцією. Зважаючи на динаміку факторів впливу на зовнішню торгівлю продукцією аграрного сектору, дослідниця вказує, що для 7 із 24 товарних груп продовольчих товарів та сировини для їх виробництва відповідно до *Harmonized System (HS)* відбулося покращання цінових умов торгівлі порівняно з 2021 р. – ці продукти увійшли до першої і третьої груп; ще для 10 помітне покращання кількісних умов торгівлі – вони увійшли до першої і другої груп. Зі свого боку, здійснюючи аналіз динаміки цін, Патики (2021) робить висновок: "Ціновий індекс умов торгівлі засвідчує ще гіршу ситуацію – ціни на експортні товари зростали темпами повільнішими, ніж на імпортні".

У своїй праці, присвяченій аналізу динаміки зовнішньої торгівлі аграрного сектору, *Dukhnytskyi & Pugachov* (2024) доходять висновку, що загальний баланс зовнішньої торгівлі є позитивним, експорт значно перевищує імпорт (на 14 899 млн дол. США у 2023 р.), але результат є вже протилежним для більшості товарних груп. Розглядаючи структурні зрушення в експорті аграрної продукції, *Leshchenko* (2023) зазначала, що вартість експорту через країни Європейського Союзу зросла до 50–60%, що значною мірою зумовлено втратою доступу до морських портів, через які відвантажувалися провідні товари українського експорту. Низка авторів (*Mostova & Hutorov*, 2023; *Kacperska et al.*, 2025), досліджуючи рівень продовольчої безпеки, встановили, що військові дії в Україні порушили стабільне функціонування агропродовольчих ринків і поставили під загрозу постачання до країн ЄС. На основі авторегресійної моделі *Goyal et al.* (2024) довели, що через військові дії зросла ціна на нафту, і опосередковано – на аграрну продукцію.

Дослідженню імпоротної залежності країн ЄС від українського експорту аграрної продукції приділено увагу у праці *Nifatova et al.* (2024). Проводячи аналіз впливу експорту агропродовольчої продукції на грошово-кредитну сферу України, *Kovalenko et al.* (2024) роблять висновок, що експорт продуктів харчування та сировини для їх виробництва може суттєво укріпити національну валюту в довгостроковій перспективі. *Feenstra & Hanson* (1996), які одними з перших виявили феномен вертикальної спеціалізації (аутсорсингу), запропонували як її

кількісний індикатор імпорту складову експорту. Зв'язок між цінами на внутрішньому ринку та ринках основних торговельних партнерів досліджувався у працях *Fackler & Goodwin* (2001).

Аналізуючи фактори, які впливають на динаміку зовнішньої торгівлі аграрною продукцією, більшість авторів обмежувалися порівнянням індексів цін експорту та імпорту. Роблячи висновок про погіршення умов торгівлі, економісти формують свої висновки переважно саме на підставі порівняння індексів цін. Це, безумовно, важливі показники, на основі яких встановлюють зміну умов зовнішньої торгівлі. Але ці індекси, взяті самі по собі, не дозволяють встановити масштаби торговельного прибутку (або збитку) від погіршення умов торгівлі. Проте у дослідженнях Духницького та Пугачова (2024), Могильного (2024), Тімченко (2023), Наконечної (2019), Лисак та Андрєєвої (2017), Вдовенко та ін. (2023), Гуменюка (2023), Дяченка та ін. (2022), Скопенко (2023), Тулуш (2022) та ін., присвячених зовнішньоекономічній діяльності аграрного сектору, зроблено недостатньою мірою ґрунтовний аналіз цієї проблеми. Натомість кількісна оцінка фінансових результатів від зовнішньоторговельної діяльності є важливим елементом, на основі якого можна визначити помилки у державній стратегії розвитку аграрного сектору та ввести до стратегії певні корективи.

На жаль, рішення державних органів управління щодо пріоритетності нарощування експортного потенціалу аграрного сектору, які не базуються на економічних розрахунках і обґрунтуваннях, дуже "дорого коштують" національній економіці, призводять до масштабних втрат, зростання ризиків у зовнішньоекономічній діяльності. Зокрема, у Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 р. зазначається: "Виробництво та експорт сировинних товарів (зернових та олійних культур і рослинної олії) не повинні скорочуватися, оскільки вони є висококонкурентними видами продукції та важливими джерелами надходження іноземної валюти" (Постанова Кабінету Міністрів України № 1163-р, 2024, 15 листопада). Проте слід констатувати, що такий висновок є недостатньо обґрунтованим і дещо поверхневим, оскільки не базується на ґрунтовних економічних розрахунках. Крім того, у розділі "Стимулювання торгівлі та диверсифікація експорту" вказаного документа взагалі відсутня стратегія розвитку експорту та переходу від зовнішньої торгівлі сировинними товарами на товари промислової переробки.

Мета статті – здійснити кількісну оцінку зміни торговельних доходів від експорту та імпорту продукції аграрного сектору за рахунок цінового фактора, а також довести, що переваги у нарощуванні фізичного експорту сировинних видів аграрної продукції втрачаються через погіршення умов торгівлі, зменшення внутрішнього виробництва продукції тваринництва та зростання її імпорту.

Відповідно до поставленої мети передбачено вирішення таких завдань:

- оцінити сальдо зовнішньої торгівлі за основними видами сільськогосподарської продукції;
- визначити зміни умов торгівлі за останній період;
- розрахувати економічний ефект для України від зміни цінової кон'юнктури у зовнішній торгівлі продукцією сільського господарства;
- визначити вигаш або умовні втрати від зміни умов торгівлі за окремими групами продукції сільського господарства;
- оцінити співвідношення між експортом і загальним обсягом імпорту, включно з імпортом продукції, що споживається сільським господарством.

Окреслена мета спонукає до формулювання гіпотези щодо можливості кількісно визначити вплив цінового фактора на динаміку зовнішньоторговельних доходів, що дасть змогу оцінити перспективи нарощування експорту сільськогосподарської продукції.

У процесі досягнення мети досліджень використано наукові методи: системний аналіз (при визначенні впливу умов торгівлі на стан торговельного балансу); класифікація та узагальнення (при характеристиці цінового фактора у зовнішньоторговельній діяльності), індексний метод (при оцінці торговельного доходу або втрат національної економіки від погіршення умов торгівлі), економічний аналіз – при розрахунку торговельних втрат (доходів) від зміни цінового фактора.

Матеріалами дослідження слугували статистичні дані Державної служби статистики України за 2019–2023 рр.

В основній частині статті розглянуто такі питання: у першому розділі проведено аналіз динаміки зовнішньоторговельного сальдо та умов торгівлі за основними групами сільськогосподарської продукції; у другому – здійснено кількісну оцінку впливу цінового фактора на зовнішньоторговельні доходи від експорту та імпорту, а також визначено співвідношення між експортом та імпортом сільського господарства з урахуванням міжгалузевих зв'язків.

1. Стан зовнішньої торгівлі та зміна умов торгівлі продукцією сільського господарства

Зовнішня торгівля відіграє важливу роль у розвитку сільського господарства України. Участь аграрного сектору в зовнішньоторговельній діяльності сприяє посиленню міжнародних економічних зв'язків, розширює сферу національного капіталу, збільшує його потенційні можливості до концентрації, виступає важливим фактором формування доходів суб'єктів аграрного бізнесу. В сучасних умовах зовнішня торгівля розширює межі національних ринків збуту і водночас є важливим фактором нагромадження грошового капіталу.

Роль зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією значною мірою визначається тим, що саме аграрний сектор довгий період розвивається на експортно орієнтованій моделі розвитку. Значна частина продукції сільського господарства, передусім рослинництва, реалізується за межами країни. Так, за даними Державної служби статистики України (б. д.), основними експортними культурами залишаються зернові та олійні культури, частка яких у загальному обсязі експорту аграрної продукції за 2019–2023 рр. становила близько 90% від загального обсягу експорту.

В Україні внаслідок експортно орієнтованого розвитку сільського господарства протягом тривалого часу зберігається позитивна динаміка у співвідношенні між експортом та імпортом (*табл. 1*).

Таблиця 1

Сальдо в торгівлі товарами аграрного сектору економіки України за 2019–2023 рр., млн дол. США

Товар за УКТЗЕД	2019	2020	2021	2022	2023
Живі тварини	-14.1	-29.4	-50.5	-23.7	-50.0
М'ясо та їстівні субпродукти	+553.3	+487.1	+631.0	+713.8	+751.2
Молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	+284.4	+118.1	-6.1	+203.9	+113.3
Інші продукти тваринного походження	-7.1	-7.4	-5.4	-12.2	-13.2
Овочі	-27.9	-94.4	-53.8	-249.8	-260.2
Їстівні плоди та горіхи	-413.0	-557.2	-467.5	-349.8	-555.4
Зернові культури	+9452.5	+9231.8	+12 177.7	+8954.5	+8187.4
Насіння і плоди олійних рослин	+2162.4	+1454.3	+1985.8	+3398.5	+2408.4
Рослинні матеріали для виготовлення	+51.5	+46.7	+16.8	+31.6	+44.3
Разом	12 042.0	10 649.6	14 228.1	12 666.6	10 625.8

Джерело: побудовано автором за даними Держстату (б. д., Товарна структура зовнішньої торгівлі за відповідні роки).

Аналіз даних *табл. 1* свідчить, що в цілому за основними видами сільськогосподарської продукції позитивне сальдо зовнішньої торгівлі за 2019–2023 рр. коливалося в межах 10.6–14.2 млрд дол. США. Позитивне сальдо у зовнішній торгівлі аграрною продукцією формується переважно за рахунок двох основних експортних груп товарів: зернові культури та насіння олійних рослин. Попри значний обсяг позитивного сальдо, його абсолютна величина за зерновими культурами скоротилася у 2021 р. порівняно з 2023 р. на 4 млрд дол. США (або на 67.2%). Негативною є тенденція до зростання від'ємного сальдо за багатьма

групами товарів. Зокрема, за 2019–2023 рр. від’ємне сальдо у торгівлі живими тваринами зросло у 3.5 раза, іншими продуктами тваринного походження – в 1.9 раза. Особливо загрозливою стала тенденція до стрімкого зростання від’ємного сальдо у торгівлі овочами, яке за досліджуваний період зросло у 9.3 раза.

На перший погляд, ситуація виглядає обнадійливою, оскільки позитивне сальдо в зовнішній торгівлі основними видами аграрної продукції є досить значним і дозволяє компенсувати від’ємне сальдо за деякими групами товарів. Однак це лише на перший погляд.

Важливу роль у формуванні торговельних доходів від зовнішньої торгівлі відіграє ціновий фактор, або умови торгівлі. Якщо ціни на експортні товари зростають швидше, ніж на імпортні, то країна отримує торговельний прибуток і має можливість менше експортувати для оплати такого ж обсягу імпорту. Випередження зростання цін на імпортовані товари порівняно з цінами на експортовані товари та послуги веде до протилежного результату. В Україні для вимірювання умов торгівлі розраховують індекс умов торгівлі. Свого часу один із патріархів сучасної теорії міжнародної торгівлі Дж. Бхагваті окреслив умови, за яких потенційно може формуватися так зване збіднююче зростання в умовах міжнародної торгівлі. Серед них – погіршення умов торгівлі (*Bhagwati, 1958*).

Умови торгівлі кількісно визначаються на підставі розрахунку індексу умов торгівлі. Цей індекс обчислюється як співвідношення динаміки експортних та імпортних цін на товари за певний період часу. В Україні порядок розрахунку індексів цін зовнішньої торгівлі встановлено Методичним положенням (Наказ Держкомстату № 419, 2005, 9 грудня).

Динаміку індексів фізичного обсягу та цін експорту й імпорту основних видів аграрної продукції наведено в *табл. 2*.

Аналіз даних *табл. 2* дає змогу зробити висновок, що у 2023 р. спостерігалася різке падіння експортних цін, особливо за основними експортними групами товарів. Так, ціни на зернові культури знизилися на 25.9%, на насіння олійних рослин – на 26.2%. Деяко меншими темпами знижувалися ціни на продукцію тваринництва. Водночас відбувалося форсоване нарощування фізичного обсягу товарів. Зокрема, обсяг експорту зернових культур зріс на 23%, насіння олійних культур – на 1.7%. Суттєво збільшився обсяг овочів та рослинних матеріалів. У 2022 р. саме цінова кон’юнктура на зовнішніх ринках була для українських експортерів значно кращою, на відміну від проблем логістичної кон’юнктури, викликаних збройною агресією проти України.

Протилежним чином змінювалися ціни на імпортні товари аграрного сектору. Зростання цін відбувалося практично за всіма групами товарів (за винятком зернових культур). Аналогічна ситуація спостерігалася і в попередніх періодах із деякими відмінностями.

Таблиця 2
Індекси фізичного обсягу та середніх цін у зовнішній торгівлі аграрною продукцією в Україні за 2021–2023 рр., %

Товар за УКТЗЕД	Експорт						Імпорт					
	2021		2022		2023		2021		2022		2023	
	Індекс фізичного обсягу	Індекс цін	Індекс фізичного обсягу	Індекс цін	Індекс фізичного обсягу	Індекс цін	Індекс фізичного обсягу	Індекс цін	Індекс фізичного обсягу	Індекс цін	Індекс фізичного обсягу	Індекс цін
Живі тварини	67.2	118.1	93.3	101.8	86.8	90.8	108.3	114.3	80.0	85.7	114.8	112.2
М'ясо та їстівні субпродукти	103.6	125.1	81.9	133.3	102.8	93.9	122.4	105.3	82.7	118.4	60.9	110.4
Молоко та молочна продукція, яйця птиці; натуральний мед	69.7	127.3	96.4	124.0	103.8	86.0	118.0	105.7	56.7	113.7	106.7	109.6
Інші продукти тваринного походження	109.7	133.2	51.7	124.2	85.9	102.5	110.4	111.4	59.6	158.1	63.5	153.3
Овочі	90.9	128.6	51.4	101.6	120.6	91.7	95.7	99.6	108.3	129.9	84.3	125.6
Їстівні плоди та горіхи	115.4	133.9	86.0	98.9	102.9	79.7	104.0	101.0	62.7	126.5	107.3	114.2
Зернові культури	99.3	132.1	73.5	100.4	123.0	74.1	95.7	108.4	69.5	133.0	81.7	95.1
Насіння і плоди олійних рослин	88.3	149.8	173.6	88.9	101.7	73.8	110.2	105.0	73.4	108.9	107.2	107.6
Рослинні матеріали для виготовлення	25.2	153.1	97.9	187.2	153.1	88.8	177.2	122.7	77.7	160.1	64.9	100.7

Джерело: побудовано автором за даними Державної служби статистики України (б. д., Товарна структура зовнішньої торгівлі за відповідні роки).

У результаті протилежної динаміки експортних та імпортних цін значно погіршилися умови торгівлі, особливо за основними експортними товарними групами (табл. 3).

Таблиця 3

Індекси умов торгівлі у зовнішній торгівлі продукцією аграрного сектору України за 2019–2023 рр., %

Товар за УКТЗЕД	2019	2020	2021	2022	2023	Загалом
Живі тварини	98.8	101.3	113.2	118.8	81.0	101.7
М'ясо та їстівні субпродукти	88.9	91.2	118.8	112.7	85.0	98.4
Молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	106.7	111.2	120.4	109.1	78.4	104.1
Інші продукти тваринного походження	92.6	83.8	119.5	78.5	66.9	86.6
Овочі	99.9	99.3	129.2	78.2	73.0	93.9
Їстівні плоди та горіхи	94.3	108.3	132.6	78.2	69.8	94.1
Зернові культури	98.7	99.6	121.9	75.5	78.0	93.3
Насіння і плоди олійних рослин	87.3	105.9	142.6	81.7	69.2	94.3
Рослинні матеріали для виготовлення	133.6	73.0	124.8	116.9	88.2	104.6

Джерело: побудовано автором за даними Держстату (б. д., Товарна структура зовнішньої торгівлі за відповідні роки).

В Україні в 2019–2023 рр. (за винятком 2021 р.) за більшістю товарних груп простежується погіршення умов торгівлі. Підтвердженням цього є значення індексу умов торгівлі, величина якого менше ніж 100. Це означає, що практично за усіма видами продукції аграрного сектору спостерігається негативна динаміка цін зовнішньої торгівлі.

Але однієї констатації факту погіршення умов торгівлі недостатньо. Вагомого значення набуває кількісна оцінка втрат суб'єктів аграрного бізнесу від погіршення умов торгівлі.

2. Розрахувати економічний ефект для України від зміни цінової кон'юнктури у зовнішній торгівлі продукцією сільського господарства

Розрахунок торговельного виграшу (або втрат) від зміни умов торгівлі здійснюється на підставі індексного аналізу. Оцінка торговельного виграшу від зміни цін ґрунтується на розрахунках індексів фізичного обсягу (I_q) й індексу цін (I_p) та взаємозв'язку між ними.

Індекс фізичного обсягу розраховується за формулою Лайспейреса:

$$I_q = \frac{\sum q_1 p_0}{\sum q_0 p_0}, \quad (1)$$

де p_0 і p_1 – середні ціни експорту та імпорту базисного і звітного періоду;

q_0 – кількість товарів у базисному періоді.

Індекс цін розраховується за формулою Пааше з вагами звітнього періоду:

$$I_p = \frac{\sum p_1 q_1}{\sum p_0 q_1}, \quad (2)$$

де q_1 – кількість товарів у звітному періоді.

Отже, вартість фіксованого обсягу продукції в цінах поточного періоду становитиме $\sum q_1 p_0 = I_q \sum q_0 p_0$. Звідси приріст вартості продукції за рахунок зміни фізичного обсягу ΔW_q можна визначити так:

$$\Delta W_q = I_q \sum q_0 p_0 - \sum q_0 p_0.$$

На основі індексу цін можна обчислити вплив цінового фактора на зміну вартості продукції. Покажемо порядок розрахунку. Індекс цін визначається як

$$I_p = \frac{\sum p_1 q_1}{\sum p_0 q_1}, \text{ то } \sum p_0 q_1 = I_p \sum q_1 p_1.$$

Звідси приріст вартості продукції за рахунок цінового фактора ΔW_p становитиме $\Delta W_p = \sum p_1 q_1 - I_p \sum p_0 q_1$. У загальному вигляді приріст продукції буде $\Delta W_{qp} = \Delta W_q + W_p$.

Взаємозв'язок між індексами фізичного обсягу та цін можна визначити так:

$$I_{qp} = I_q \cdot I_p, \text{ або}$$

$$\frac{\sum q_1 p_0}{\sum q_0 p_0} \cdot \frac{\sum p_1 q_1}{\sum p_0 q_1} = \frac{\sum q_1 p_1}{\sum q_0 p_0}. \quad (3)$$

Наведемо приклад розрахунку впливу зміни фізичного обсягу та середніх цін на зміну вартості експорту за овочами. Загальний приріст вартості експорту за 2023 р. становив 10864.5 тис. дол. США (113532.5 – 102670.7). Приріст вартості експорту становитиме:

- за рахунок зміни фізичного обсягу продукції:
 $\Delta W_q = 102670.7 \cdot 1.206 - 102670.7 = 21150.2$ тис. дол. США;
- за рахунок зміни середніх цін:
 $\Delta W_p = 113532.5 - \frac{113532.5}{0.917} = -10285.7$ тис. дол. США

Зробимо перевірку розрахунків: $21150.2 + (-10285.7) = +10864.5$ тис. дол. США. Отже, розрахунки приросту за окремими факторами відповідають величині загального приросту, що підтверджує правильність їх обчислення. З метою більш точного розрахунку приріст вартості експорту (імпорту) за рахунок цін можна визначити шляхом віднімання від загального приросту вартості експорту величини

приросту за рахунок фізичного обсягу експорту (імпорту), тобто $\Delta W_p = \Delta W_{qp} - \Delta W_q$.

Аналогічні розрахунки торговельного виграшу або втрат від зміни умов торгівлі більш детально визначено в одній з попередніх робіт (Гурова & Непран, 2017).

Результати розрахунків економічного ефекту для України від зміни цінової кон'юнктури зовнішньої торгівлі за основним експортним товаром – зерновими культурами наведено в *табл. 4*.

Таблиця 4

Економічний ефект для України від зміни цінової кон'юнктури
у зовнішній торгівлі сільськогосподарськими культурами

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Експорт товарів у поточних цінах, млн дол. США	9633.3	9410.7	12343.8	9108.2	8306.7
Імпорт товарів у поточних цінах, млн дол. США	180.8	178.9	166.1	153.7	119.3
Сальдо експорту та імпорту (в поточних цінах)	9452.5	9231.8	12177.7	8954.5	8187.4
Індекс цін (у %):					
експорту	99.5	108.3	132.1	100.4	74.1
імпорту	100.9	112.1	108.4	133	95.1
Експорт у цінах попереднього року, млн дол. США	9681.7	8689.4	9344.3	9071.9	11 210.1
Імпорт у цінах попереднього року, млн дол. США	179.2	159.6	153.2	115.5	125.4
Ціновий виграш (+) або програш (-) від зміни умов торгівлі, млн дол. США					
експорту	-48.4	+721.2	+2999.5	+36.3	-2903.4
імпорту	+1.6	+19.3	+12.9	+38.1	-6.1
Загальний ефект від зміни умов торгівлі (торговельний прибуток), млн дол. США	-50.0	+701.9	+2986.7	-1.8	-2897.3
Торговельний прибуток у % до сальдо балансу товарів	-0.5	7.6	24.5	-	-35.4

Джерело: побудовано автором за даними Держстату (б. д., Товарна структура зовнішньої торгівлі за відповідні роки).

Втрати від зниження цін на експорт основних груп аграрної продукції посилювалися через зростання цін на імпорт. Особливо яскраво це спостерігалось у 2023 р. У 2020–2021 рр. завдяки сприятливій ціновій кон'юнктурі зростання торговельного доходу за рахунок підвищення експортних цін відбувалося через відносно зниження цін на імпорт аграрної продукції. Ціновий дохід був отриманий за рахунок зростання цін.

Зниження цін на імпорт зернових культур за своїм абсолютним значенням було невеликим і практично не мало суттєвого впливу на кінцевий результат.

Аналогічно здійснювався розрахунок за іншими товарними групами (табл. 5).

Таблиця 5

Виграш (+) та умовні втрати (–) від зміни умов торгівлі за окремими групами сільськогосподарських товарів у 2022–2023 рр. (млн дол. США)

Товар за УКТЗЕД	2022			2023		
	експорт	імпорт	всього	експорт	імпорт	всього
Живі тварини	+0.7	–10.7	+11.1	–3.1	+8.8	–11.9
М'ясо та їстівні субпродукти	+230.8	+32.6	+198.2	–58.0	+13.3	–71.3
Молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	+87.5	+29.9	+57.6	–65.7	+25.4	–91.1
Інші продукти тваринного походження	+2.9	+9.9	–7.0	+0.3	+9.1	–8.8
Овочі	+1.6	+81.1	–79.5	–10.3	+76.2	–86.5
Їстівні плоди та горіхи	–3.5	+138.8	–142.3	–65.4	+110.0	–166.4
Зернові культури	+36.3	+38.1	–1.8	–2903.4	–6.1	–2897.3
Насіння і плоди олійних рослин	–469.2	+29.4	–498.5	–1001.0	+25.8	–1026.8
Рослинні матеріали для виготовлення	+15.6	+0.7	+14.9	–5.7	–	–5.7
Разом	–97.3	+349.8	–447.3	–4112.3	+262.5	–4365.8

Джерело: побудовано автором за даними Держстату (б. д., Товарна структура зовнішньої торгівлі за відповідні роки).

Ціновий фактор став причиною стрімкого зростання втрат торговельного доходу суб'єктами бізнесу за продукцією аграрного сектору. Загальна величина втрат торговельного доходу в результаті погіршення умов торгівлі зросла більш ніж у 10 разів. Найбільша частка втрат припадала на дві основні групи українського експорту аграрної продукції – зернові культури та насіння олійних рослин (89.9% від загального обсягу торговельних втрат). Варто зазначити, що внаслідок погіршення умов торгівлі втрати в абсолютному значенні спостерігалися практично за усіма групами товарів. У 2022 р. ситуація мала деякі відмінності: за зерновими культурами та насінням олійних рослин обсяг втрат торговельного доходу був значно меншим. Крім того, за продукцією тваринництва зафіксовано торговельний прибуток.

При оцінці величини торговельного виграшу (втрат) важливого значення набуває факторний аналіз приросту доходів від зовнішньої торгівлі. Факторний аналіз впливу фізичного обсягу та цін на величину торговельного доходу в зовнішній торгівлі наведено в табл. 6.

Таблиця 6

Факторний аналіз приросту експорту та імпорту основних груп товарів у 2022–2023 рр., (млн дол. США)

Товар за УКТЗЕД	2022			2023		
	Всього	У тому числі за рахунок		Всього	У тому числі за рахунок	
		обсягу виробництва	цін		обсягу виробництва	цін
<i>Експорт</i>						
Живі тварини	-2.0	-2.7	+0.7	-8.2	-5.1	-3.1
М'ясо та їстівні субпродукти	+78.2	-153.0	+231.2	-31.5	+25.9	-57.3
Молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	73.6	-20.4	+94.0	-48.6	+17.2	-5.7
Інші продукти тваринного походження	-8.3	-11.2	+2.9	-1.8	-2.1	0.3
Овочі	-93.9	-95.6	+1.6	10.9	+21.2	-10.3
Їстівні плоди та горіхи	-55.2	-51.5	-3.7	-56.3	+9.1	-65.4
Зернові культури	-3235.7	-3271.1	35.4	-801.5	+2094.9	-2896.4
Насіння і плоди олійних рослин	+1322.5	+1792.3	-469.7	-938.2	+63.9	-1002.1
Рослинні матеріали для виготовлення	+15.2	-0.4	+15.6	+12.0	+17.8	-5.8
<i>Імпорт</i>						
Живі тварини	-28.8	-18.3	-10.5	+18.0	+9.3	+8.7
М'ясо та їстівні субпродукти	-4.6	-37.1	+32.5	-68.8	-82.1	+13.3
Молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	-73.6	-163.9	+237.5	-48.6	+30.3	-78.8
Інші продукти тваринного походження	-1.5	-11.5	+10.0	-0.7	-9.8	+9.1
Овочі	-102.1	+20.8	+81.3	+21.2	-55.3	76.6
Їстівні плоди та горіхи	-172.9	-311.7	+138.8	+149.3	+48.4	+100.9
Зернові культури	-12.4	-50.7	+38.2	-34.4	-28.1	-6.3
Насіння і плоди олійних рослин	-90.1	-119.5	+29.4	+51.9	+25.9	+26.0
Рослинні матеріали для виготовлення	+0.4	-0.3	+0.7	-0.7	-0.7	-

Джерело: побудовано автором за даними Держстату (б. д., Товарна структура зовнішньої торгівлі за відповідні роки).

Дані табл. 6 свідчать, що втрати від цінового фактора не змогли компенсуватися нарощуванням фізичного обсягу експорту за основними сільськогосподарськими культурами. Так, наприклад, у 2023 р. нарощування фізичного обсягу забезпечило отримання додатково трохи більше ніж 2 млрд дол. США, проте втрати від зниження цін були значно вищими, що призвело до втрат української економіки за групою "зернові культури" в обсязі 801.5 млн дол. США. Аналогічна ситуація спостерігалася за групами "насіння і плоди олійних рослин", "м'ясо та їстівні субпродукти", "їстівні плоди та горіхи". У 2022 р. ситуація була дещо іншою – за зерновими культурами скорочення фізичного обсягу експорту виступило визначальним фактором зменшення доходів, за групою "насіння і плоди олійних культур" зростання фізичного обсягу дало можливість компенсувати частину втрат від зниження цін.

Отже, можна зробити висновок, що подальше нарощування фізичного обсягу сировинного експорту основних груп товарів через

вплив цінового фактора не забезпечує отримання відповідного обсягу грошових надходжень. Це підтверджує помилковість стратегії аграрної політики, спрямованої на подальше нарощування експортного потенціалу галузі.

Спростуємо ще одним доказом помилковість стратегії нарощування експортного потенціалу сільського господарства, що визначена державними органами як один із пріоритетів. Цей висновок робиться на дещо поверхневому аналізі даних про обсяг експорту основних видів аграрної продукції та порівнянні із їх імпортом. Натомість більш глибокий економічний аналіз спростовує це твердження або робить його сумнівним. Річ у тому, що при визначенні експорту сільськогосподарської продукції як одного із основних джерел валютних надходжень необхідно врахувати, що зростання експорту сировинних видів аграрної продукції супроводжується нарощуванням імпорту техніки, добрив, паливно-мастильних матеріалів, насіння та інших видів ресурсів, які споживаються галуззю. Тому при оцінці експортного потенціалу галузі необхідно враховувати імпорт продукції, що споживається у виробничому процесі, тобто непрямий імпорт.

На підставі статистичних даних здійснено оцінку співвідношення експорту та імпорту з урахуванням виробничого споживання продукції сільським господарством (табл. 7).

Таблиця 7

Співвідношення між експортом та імпортом продукції сільським, лісовим та рибним господарством (з урахуванням непрямого імпорту)

Показник	2018	2019	2020	2021
Експорт, млн грн	267 614	329 968	315 305	432 494
Імпорт, млн грн	53 431	58 407	63 314	69 072
Сальдо зовнішньої торгівлі (+, -), млн грн	+214 183	+271 561	+251 991	+363 422
Обсяг імпорту з урахуванням усіх видів продукції, млн грн	144 397	150 449	129 059	216 235
у тому числі:				
продуктів нафтопереробки	37 437	31 206	18 046	30 768
хімічних речовин і хімічної продукції	69 648	75 855	51 896	102 476
машин і устаткування, не віднесені до інших угруповань	9923	10 337	21 965	28 232
автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	8992	15 362	20 355	30 853
Сальдо зовнішньої торгівлі з урахуванням усього обсягу імпорту (+, -), млн грн	+123 217	+179 519	+186 246	+216 259
Приріст імпорту, що припадає на 1 грн приросту експорту, коп.	-	10	146	74

Джерело: побудовано автором за даними Держстату (б. д., Товарна структура зовнішньої торгівлі за відповідні роки).

На основі простого порівняння експорту та імпорту сільським, лісовим та рибним господарством можна попередньо зробити висновок про високий експортний потенціал цієї галузі, про що свідчить аналіз торговельного сальдо у зовнішній торгівлі, величина якого за 2018–2021 рр. становила 214.2–363.4 млрд грн. Однак цей дещо поверхневий

висновок спростовується при більш глибокому аналізі. При врахуванні загального обсягу імпорту сальдо торговельного балансу скорочується майже вдвічі. Так, наприклад, у 2023 р. торговельне сальдо галузі становило 363.4 млрд грн, тоді як з урахуванням усієї імпортової продукції, яка була спожита галуззю, воно скоротилося до 216.3 млрд грн, або на 39.5%. Показовими є дані про приріст імпорту, який припадає на 1 грн експорту. У 2021 р. додаткове зростання експорту на 1 грн потребувало збільшення на 0.74 грн імпорту, а в 2020 р. – на 1.46 грн.

Експорт зернових та олійних культур призвів до катастрофічних наслідків в аграрній сфері, у т. ч. у тваринництві. За рахунок збільшення площ зернових і технічних культур різко скоротилися посівні площі під кормовими культурами та овочевими. Так, за даними Державної служби статистики України (б. д.), посівні площі технічних культур у 2023 р. становили 8 001.1 тис. га проти 4 187 тис. га у 2000 р. Зокрема, площі під соняшник збільшилися майже у 2 рази. Водночас площі кормових культур скоротилися із 7 063 тис. га до 1 272 тис. га, тобто майже у 6 (!) разів. Переорієнтація сільськогосподарських підприємств стала одним із факторів, що спричинив різке скорочення виробництва продукції тваринництва. Так, чисельність великої рогатої худоби скоротилася за цей період з 10 626.5 тис. голів до 2 156.2 тис. голів і продовжує скорочуватися. Виробництво молока зменшилося в 1.7 раза, вовни – у 2.9 раза. В результаті різко зменшується рівень споживання продукції тваринництва, яка становить основу раціону людини.

Формування галузевої структури сільськогосподарських підприємств за рахунок двох основних експортних культур – зернових та олійних зумовило різке скорочення потреби в робочій силі та підвищило сезонність. Значні площі під соняшником виснажують українські чорноземи та спричиняють втрату найціннішого – ґрунтів. Необхідно зазначити, що і нині ситуація не покращується. Водночас Україна стає провідним імпортером сільськогосподарської продукції – м'ясних та молочних виробів, овочів та фруктів. Висока залежність експорту аграрної продукції від цін на дві основні групи культур несе високі ризики для товаровиробників та загрожує економічній безпеці країни. Це ще раз доводить, що необґрунтовані та поверхневі висновки, які не підтверджуються глибоким економічним аналізом, призводять до помилок та масштабних втрат національної економіки.

Висновки

У дослідженні зроблено оцінку впливу умов торгівлі на величину торговельних доходів від зовнішньоекономічної діяльності за основними групами аграрної продукції. Визначено, що нарощування експорту основних груп товарів аграрного сектору економіки супроводжується погіршенням умов торгівлі, особливо за провідними товарами українського експорту – зерновими та олійними культурами. Загалом за 2019–2023 рр. співвідношення між зростанням цін на експорт

порівняно із зростанням цін на імпорт за зерновими культурами становило 93.3%, за насінням олійних культур – 93.4%. Розраховано обсяг втрат торговельного доходу від цінового фактора. Доведено гіпотезу, що переваги в нарощуванні фізичного експорту сировинних видів аграрної продукції значною мірою втрачаються від погіршення умов торгівлі. Підтвердилося твердження, що збільшення фізичного обсягу експорту не змогло компенсувати втрати торговельного доходу від цінового фактора.

На підставі порівняння аналізу міжгалузевих зв'язків спростовано твердження, що подальше нарощування експорту продукції сільського господарства є основою підвищення експортного потенціалу країни. Встановлено, що зростання масштабів експорту продукції сільського господарства відбувається одночасно зі збільшенням імпорту добрив, сільськогосподарської техніки, засобів захисту. Обґрунтовано, що з урахуванням повного імпорту зовнішньоторговельне сальдо сільського господарства скоротилося майже вдвічі. Наведені розрахунки доводять помилковість наряду державної стратегії щодо подальшого нарощування фізичного обсягу експорту як головного фактора розвитку аграрного сектору економіки. Підсумовуючи результати дослідження, можемо констатувати, що Україні необхідна зміна стратегії розвитку, яка буде спрямована на обмеження обсягів зростання експорту аграрної продукції.

Подальші дослідження мають бути зосереджені на економічній оцінці переорієнтації частини українського експорту сировинних товарів на їх переробку на внутрішньому ринку, а також зернових культур – на розвиток тваринництва. Потребує детального економічного аналізу необхідність обмеження експорту насіння олійних культур та експорт продукції його переробки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCE

Bhagwati, J. N. (1958). Immiserizing Growth: A Geometrical Note. *Review of Economic Studies*, (3), 201–205. <https://doi.org/10.2307/2295990>

Dukhnytskyi, B., & Pugachov, V. (2024). Import of agri-food products to Ukraine. *Ekonomika APK*, 31(6), 27–35. <https://doi.org/10.32317/ekon.apk/6.2024.27>

Fackler, P., & Goodwin, B. (2001). Spatial price analysis. In L. Gardner & G. C. Rausser (Eds.), *Handbook of Agricultural Economics*, Chapter 17, (1), Part 2, 971–1024 from Elsevier. [https://doi.org/10.1016/S1574-0072\(01\)10029-0](https://doi.org/10.1016/S1574-0072(01)10029-0)

Feenstra, R. C., & Hanson, G. H. (1996). *Globalization, outsourcing, and wage inequality*. <https://core.ac.uk/download/pdf/6690935.pdf>

Goyal, Raghav, Mensah, Edouard, & Steinbach, Sandro. (2024). The Interplay of Geopolitics and Agricultural Commodity Prices. *Applied Economic Perspectives and Policy*, 46(4), 1533–1562. <https://doi.org/10.1002/aep.13481>

Kasperska, E. M., Łukasiewicz, K., Skrzypczyk, M., & Stefańczyk, J. (2025). Price Volatility in the European Wheat and Corn Market in the Black Sea Agreement Context. *Agriculture*, 15(1), 91. <https://doi.org/10.3390/agriculture15010091>

Kovalenko, V., Sheludko, S., Aranchyi, V., Chumak, V., & Doroshenko, O. (2024). Export of agricultural products as a determinant of currency security of Ukrainian economy. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 10(3), 56–79. <https://doi.org/10.51599/are.2024.10.03.03>

Nifatova, O., Danko, Yu., Petrychuk, S., Baležentis, T., & Štreimikienė, D. (2024). Import dependence of the European organic market and the role of Ukrainian exports. <i>Technological and Economic Development of Economy</i> , 30(6), 1950–1971. https://doi.org/10.3846/tede.2024.22840	
Вдовенко, Н., Коваль, В., & Зось-Кіор, М. (2023). Регулювання сільського розвитку для імпорто-заміщення аграрної продукції з урахуванням децентралізації та впливу міжнародної торгівлі. <i>Acta Academiae Beregsasiensis. Economics</i> , (3), 13–24. https://doi.org/10.58423/2786-6742/2023-3-13-24	Vdovenko, N., Koval, V., & Zos-Kior, M. (2023). Regulation of rural development for import substitution of agricultural products taking into account decentralization and influence of international trade. <i>Acta Academiae Beregsasiensis. Economics</i> , (3), 13–24. https://doi.org/10.58423/2786-6742/2023-3-13-24
Гуменюк, Я. (2023). Аграрний експорт України: аналіз та стратегічне планування. <i>Економіка та суспільство</i> , (53). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-93	Gumeniuk, Ya. (2023). Agrarian exports of Ukraine: analysis and strategic planning. <i>Economy and society</i> , (53). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-93
Гурова, К. Д., & Непран, А. В. (2017). Зовнішньоторговельна діяльність у структурі доходів держави. <i>Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право</i> , (2), 31–49. https://journals.knute.edu.ua/foreign-trade/article/view/389/326	Gurova, K. D., & Nepran, A. V. (2017). Foreign trade activities in the structure of state income. <i>Foreign trade: economics, finance, law</i> , (2), 31–49. https://journals.knute.edu.ua/foreign-trade/article/view/389/326
Державна служба статистики України. (б. д.). https://www.ukrstat.gov.ua	State Statistics Service of Ukraine. (n. d.). https://www.ukrstat.gov.ua/
Духницький, Б. В., & Пугачов, М. І. (2024). <i>Перспективи експорту агропродовольчої продукції України до країн Азії</i> . ННЦ "ІАЕ". http://www.iae.org.ua/	Dukhnytskyi, B. V., & Pugachov, M. I. (2024). <i>Prospects for the export of agricultural and food products from Ukraine to Asian countries</i> . NSC "IAE". http://www.iae.org.ua/
Дяченко, О., Галицький, О., & Хиленко, Ю. (2022). Експортний потенціал аграрної галузі України в умовах воєнного стану. <i>Економічний вісник Причорномор'я</i> , (3), 18–32. https://ebbsl.com.ua/index.php/visnuk/article/view/33	Diachenko, O., Galytsky, O., & Khylenko, Yu. (2022). Export potential of the agrarian sector of Ukraine in the conditions of martial law. <i>Economic bulletin of the Black Sea region</i> , (3), 18–32. https://ebbsl.com.ua/index.php/visnuk/article/view/33
Левченко, К. А. (2023). Актуальні виклики лібералізації торгівлі сільськогосподарською продукцією між Україною та ЄС. <i>Економіка АПК</i> , 30(3), 10–17. https://doi.org/10.32317/2221-1055.202303010	Levchenko, K. (2023). Current challenges of agricultural trade liberalisation between Ukraine and the EU. <i>Economy of the AIC</i> , 30(3), 10–17. https://doi.org/10.32317/2221-1055.202303010
Лисак, О., & Андрєєва, Л. (2017). Проблеми та перспективи експорту аграрної продукції України. <i>Agricultural and resource economics: international scientific e-journal</i> , 3(1), 139–151. http://nbuv.gov.ua/UJRN/areis_2017_3_1_13	Lysak, O., & Andreieva, L. (2017). Problems and prospects of the export of agricultural products of Ukraine. <i>Agricultural and resource economics: international scientific e-journal</i> , 3(1), 139–151. http://nbuv.gov.ua/UJRN/areis_2017_3_1_13
Мищенко, Н. Г., Кабаци, Б. І., & Федоренко, А. О. (2021). Залежність економіки України від зовнішньої торгівлі: тенденції зміни індикаторів. <i>Вісник Львівського торговельно-економічного університету</i> . Серія: Економічні науки, (62), 12–21. https://doi.org/10.36477/2522-1205-2021-62-02	Mitsenko, N. G., Kabatsi, B. I., & Fedorenko, A. O. (2021). The dependence of the Ukrainian economy on foreign trade: trends in changes of indicators. <i>Bulletin of Lviv University of Trade and Economics</i> . Series: Economic sciences, (62), 12–21. https://doi.org/10.36477/2522-1205-2021-62-02
Могильний, О. М. (2024). <i>Аграрний сектор України: сировинна пастка</i> . Ч. II. ННЦ "ІАЕ".	Mogilny, O. M. (2024). <i>Agrarian sector of Ukraine: raw trap</i> . Part II. NSC "IAE".
Мостова, А. Д., & Гуроров, А. О. (2023). Продовольча безпека в країнах Центрально-Східної Європи: стан і стратегічні напрями забезпечення. <i>Економіка АПК</i> , 30(1), 20–29. https://doi.org/10.32317/2221-1055.202301020	Mostova, A., & Hutorov, A. (2023). Food safety in the countries of Central and Eastern Europe: state and strategic directions of provision. <i>Economy of the AIC</i> , 30(1), 20–29. https://doi.org/10.32317/2221-1055.202301020
Наказ Держкомстату "Методологічні положення розрахунку індексів середніх цін, фізичного обсягу та умов торгівлі у зовнішній торгівлі товарами" № 419 (2005, 9 грудня). https://ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2005/419/metod.htm	Order of the State Statistics Committee "Methodological provisions of calculation of average price indices, physical volume and conditions in foreign trade in goods" No. 419 (2005, December 9). https://ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2005/419/metod.htm

Наконечна, К. В. (2019). Експортний потенціал аграрної продукції України: перспективи розвитку. <i>Ефективна економіка</i> , (10). http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_10_32 ; https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.10.50	Nakonechna, K. V. (2019). Export potential of Ukrainian agricultural products: development prospects. <i>Effective economy</i> , (10). http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_10_32 ; https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.10.50
Патика, Н. І. (2021). Зовнішня торгівля агропродовольчою продукцією України в умовах поширення пандемії COVID-19. <i>Економіка АПК</i> , (9), 52–65. https://doi.org/10.32317/2221-1055.2-02109052	Patyka, N. I. (2021). Foreign trade in agricultural and food products in Ukraine in the context of the COVID-19 pandemic. <i>Economy of the AIC</i> , (9), 52–65. https://doi.org/10.32317/2221-1055.2-02109052
Постанова Кабінету Міністрів України "Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року" № 1163-р (2024, 15 листопада). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-%D1%80#Text	Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Strategy for agricultural development and rural territories in Ukraine for the period until 2030" No. 1163-r (2024, November 15). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-%D1%80#Text
Скопенко, Н. С. (2023). Проблеми та перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності України в умовах війни. <i>Ефективна економіка</i> , (3). https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/39813	Skopenko, N. S. (2023). Problems and prospects for the development of foreign economic activity of Ukraine in the conditions of war. <i>Effective economy</i> , (3). https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/39813
Таршин, І. (2023). <i>Переробна промисловість: коли час інвестувати?</i> https://epravda.com.ua/columns/2023/10/09/705232/	Tarshyn, I. (2023). <i>Processing industry: when is it time to invest?</i> https://epravda.com.ua/columns/2023/10/09/705232/
Тімченко, О. Л. (2023). Вплив воєнного стану на експорт аграрної продукції з України. <i>Ефективна економіка</i> , (9). http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2023_9_34 ; http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.9.32	Timchenko, O. L. (2023). Impact of martial law on the export of agricultural products from Ukraine. <i>Effective economy</i> , (9). http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2023_9_34 ; http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.9.32
Тулуш, Л. Д., Грищенко, О. Ю., & Стріховський, Д. М. (2022). <i>Експорт української молочної продукції до країн ЄС: науково-аналітичне видання</i> . ННЦ "ІАЕ".	Tulush, L. D., Gryshchenko, O. Yu., & Strikhovskiy, D. M. (2022). <i>Exports of Ukrainian dairy products to the EU countries: scientific and analytical edition</i> . NSC "IAE".
Федулова, І. (2024). Зовнішня торгівля України продукцією АПК. <i>Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право</i> , (4), 86–107. https://doi.org/10.31617/3.2024(135)06	Fedulova, I. (2024). Foreign trade of Ukraine in agricultural products. <i>Foreign trade: economics, finance, law</i> , (4), 86–107. https://doi.org/10.31617/3.2024(135)06

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що вони не мають фінансових чи нефінансових конфліктів інтересів щодо цієї публікації; не мають відносин із державними органами, комерційними або некомерційними організаціями, які могли б бути зацікавлені у поданні цієї точки зору.

Автори не отримували прямого фінансування для цього дослідження.

Степаненко С., Ларіна Т., Непран А. Цінові тренди у світовій торгівлі агропродукцією. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2025. № 1. С. 94–112. Серія. Економічні науки. [https://doi.org/10.31617/3.2025\(138\)06](https://doi.org/10.31617/3.2025(138)06)

Надійшла до редакції 10.02.2025.

Прийнято до друку 26.02.2025.

Публікація онлайн 12.03.2025.